

U IZDAVAČKOM PROGRAMU LEKSIKOGRAFSKOGA ZAVODA MIROSLAV KRLEŽA posebno mjesto zauzimaju enciklopedije, leksikoni i atlasi, koji se u većim ili manjim vremenskim razmacima ponavljaju, bilo pod istim naslovom kao druga, treća ili ina izdanja, bilo pod promijenjenim naslovom, ali s prepoznatljivom koncepcijom preuzetom iz prijašnjih izdanja. Upravo takva, temeljna izdanja naraštaji korisnika prepoznali su kao izvor pouzdanih i objektivnih informacija, pa je zahvaljujući tomu Zavod i stekao društveni status i ugled. Jedno je od takvih temeljnih izdanja i Hrvatski opći leksikon. Riječ je o općem izdanju koje u jednoj knjizi donosi sažetu informaciju o što većem broju činjenica, priručniku namijenjenu ponajprije širokom krugu čitatelja i korisnika, a potom i stručnjacima posebnih struka. Za razliku od višesveščane enciklopedije, koja po definiciji teži okrupnjivanju pojmova i povezivanju srodnih pojmova u jednu, značenjski nadređenu natuknicu, pa susljedno tomu ima dulje pojedinačne tekstove, leksikon građu raščlanjuje na veći broj pojmova koje tumači pojedinačno i sažeto, približavajući se katkad strukturi rječnika.

Već iz naslova razvidno je da ovaj leksikon nastavlja tradiciju, i to ne malu, prijašnjih izdanja LZMK-a. Najstarije izdanje jednosveščanoga općeg leksikona objavljeno je 1974. pod naslovom Leksikon JLZ. Ustanovom je tada još ravnao njezin utemeljitelj Miroslav Krleža, a leksikon je potpisalo uredništvo sastavljeno od uglednih leksikografa iz tadašnjega radnog sastava. U predgovoru je istaknuto da je Leksikon JLZ koncipiran tako »da posluži kao izvor osnovnih informacija o imenima, stvarima, pojavama i pojmovima koji se najčešće javljaju u usmenoj i pismenoj cirkulaciji ideja«. Tim, u svoje vrijeme pionirskim izdanjem, postavljeni su temelji i standardi leksikonskog izdanja općega tipa, a postignutom nakladom ono je postalo jednim od nezaobilaznih priručnika u širokoj uporabi.

Do sljedećeg izdanja prošla su više od dva desetljeća. Ono je u Zavodu pokrenuto 1989, no knjiga je predana javnosti 1996. pod nazivom Hrvatski opći leksikon ili skraćeno HOL. Glavni urednik akademik August Kovačec u predgovoru je napomenuo da se poslovi izrade toga de facto drugog izdanja općega leksikona nisu »odvijali samo po preciznim zahtjevima leksikografskog posla« nego i pod utjecajem »dramatična političkog i društvenog raspleta u Hrvatskoj i u susjednim zemljama«. U vrtlogu tih promjena bitno se mijenjao sadržaj leksikona i paradigme pojedinih definicija, no njegova koncepcija i način obrade pojmova ostali su dosljedni žanrovskom standardu postavljenom prije više od dva desetljeća. I to su izdanje općega leksikona korisnici dobro prihvatili, stoga je Zavod desetak godina poslije pristupio aktualizaciji i grafičkom preoblikovanju građe te s novinskim izdavačem Jutarnjim listom objavio i kroz novinsku mrežu distribuirao Hrvatski obiteljski leksikon u II svezaka maloga formata. To izdanje izvela je redakcija sastavljena od zavodskih leksikografa s glavnim priređivačem Tomislavom Ladanom.

U ovom izdanju, u koje je ugrađeno iskustvo i dobre strane svih spomenutih inačica leksikona, ali i drugih zavodskih izdanja, LZMK ostaje dosljedan koncepciji jednosveščanoga općeg leksikona kakva je postavljena prvim općim leksikonom u 1970-ima. S obzirom na naslov koji je istovjetan izdanju iz 1996, ovo je izdanje bibliografski definirano kao II. izdanje Hrvatskoga općeg leksikona, dakako dopunjeno i prošireno.

Hrvatski opći leksikon u svom II. izdanju ima, dakle, klasičnu strukturu za vrstu leksikografskog izdanja kojoj pripada; kratkim definicijama i opisima tumači vlastita imena i pojmove koji se javljaju u svakidašnjoj uporabi, a pripadaju područjima kulture, znanosti, tehnike, gospodarstva, politike, športa i zabave. Nacionalni atribut u naslovu leksikona upozorava na činjenicu da se građa univerzalne naravi donosi i sagledava iz specifičnoga, hrvatskog rakursa, kao i na pojačan udjel nacionalne građe, što je uobičajena praksa ne samo u općim izdanjima LZMK-a nego i u sličnim izdanjima inozemnih izdavača enciklopedike.

Leksikonska građa temeljito je pregledana, gdje je trebalo popravljena te dopunjena u okviru uredništva koje čine leksikografi, uz rijetke iznimke, isključivo iz trenutačnoga profesionalnog sastava LZMK-a. Uređivački proces odvijao se po klasičnom obrascu: u prvoj etapi građu raspoređenu po strukama obrađivao je veći broj leksikografa, od kojih je svaki bio zadužen za pojedinu struku ili nekoliko njih, a potom je uži redakcijski sastav obavio završno uređivanje cjeline građe. Posebna pozornost pridana je onim strukama za koje smo zaključili da su u prijašnjim inačicama bile manje detaljno obrađene te strukama koje su podložne brzim promjenama. O količini promjena govori podatak o približno 6700 novih natuknica te znatnom broju natuknica kojima je posve izmijenjen tekst. Da bi se napravilo mjesta za nove natuknice, razumljivo je da je stanoviti broj natuknica iz prijašnjih izdanja morao biti izostavljen. A budući da je opseg svakoga leksikografskog izdanja uvijek ograničen, kao i u prijašnjim izdanjima i u ovoj je prigodi riječ o izboru, što ostavlja mogućnost da su izostavljeni neki pojmovi za koje će vrijeme pokazati da im je mjesto u leksikonskom korpusu, pa će u nekom od budućih izdanja i biti obrađeni. Uredništvo se stoga unaprijed zahvaljuje svakom dobrohotnom korisniku koji upozori na takve pojmove, kao i na moguće propuste i previde u postojećem tekstu, neizbježne u svakom, pa tako i ovom leksikografskom poslu i djelu.